

KULTURA

IZDANJA – Predstavljen zbornik »Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima 1901. – 2001.«

TRAJNA POTPORA HRVATSKOMU NARODU

Zbornik na 1200 stranica svjedoči o djelovanju znamenite ustanove u Rimu na kojoj je do sada boravilo 311 hrvatskih svećenika-studenata, od kojih su njih 26 postali biskupi ili nadbiskupi

ZAGREB, 22. siječnja – Zbornik »Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima (1901-2001)« na više od tisuću i 200 stranica svjedoči o zauzetosti i okretnosti Hrvata koji su u tome razdoblju živjeli i radili u tom zavodu u Rimu, rečeno je u ponedjeljak na večer na predstavljanju toga zbornika u Zagrebu u dvorani »Vijenac« Nadbiskupskoga bogoslovnog sjemeništa.

U prigodi stoljetnice djelovanja Zavoda, Zbornik su prošle godine u Rimu zajednički objavili Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu i zagrebački »Glas Koncila«, a za objavljivanje ga je priredio sadašnji rektor Zavoda msgr. Jure Bogdan. Po riječima promotora požeškoga biskupa msgr. Antuna Skvorčevića, rijetko koja institucija kao Zavod sv. Jeronima u Rimu u svom nastojanju i djelovanju zorno očituje na koje su poteškoće nailazile pojedine hrvatske inicijative na političkoj pozornici svijeta, zato što Hrvati nisu imali svoju državu koja bi mogla zastupati i braniti njihove interese i ustanove.

Zahvaljujući potpori Svete Stolice i upornosti hrvatskih biskupa, rekao je msgr. Skvorčević, dobivene su mnoge povijesne bitke, a što se, na svoj način, moglo iskusiti i u najnovije vrijeme prigodom osamostaljenja i priznanja neovisnosti Republike Hrvatske. A svi koji budu uzeli i prelistavali Zbornik moći će, dodao je, doznati još mnogo zanimljivo-tužnih pojedinosti koje će ih u to uvjeriti.

Zbornik je podijeljen u četiri dijela, pa se tako u prvome dijelu čitatelj može upoznati s poviješću Zavoda, odnosno s prvim pokušajima uspostave i organiziranja do konačnoga utemeljenja i današnjega djelovanja. O drugome dijelu, naslovljenomu »Vodstvo, duhovni život, sestre« govorio je arhivist Vatikanskoga arhiva fra Tomislav Mrkonjić.

Kratko se osvrnuo na djelovanje prvoga rektora Josipa Pazmana te na još četiri rektora - Jakova Čuku, Jurja Magjerca, Đuru Kokšu i Antona Benvina. Spomenuo je da je msgr. Ratko Perić, koji je bio rektor prije Jure Bogdana, uspio postići da crkva sv. Jeronima promijeni ime u Hrvatska crkva sv. Jeroni-

ma. Mrkonjić je pak posebice istaknuo predan i zdušan rad svih koji su radili i sada rade u tome zavodu koji je simbol hrvatskoga naroda.

Predstojnik Nacionalne katehetske udruge HBK-a msgr. Milan Šimunović govorio je o djelovanju Zavoda u vrijeme kada je od 1971. do 1976. i sam u njemu studirao. Podsjetio je da je od danas Zavod imao 311 svećenika-studenata, od kojih su njih 26 postali biskupi ili nadbiskupi. Rekavši da je Zavod bio uvijek mjesto potpore hrvatskomu narodu, Šimunović je dodao da je njegovo mjesto značajno i danas kada Crkva djeluje u duboko promijenjenim okolnostima kada se treba izbjegniti opasnost od zatvaranja u uske krugove.

Gospićko-senjski biskup msgr. Mile Bogović osvrnuo se na djelovanje Zavoda u razdoblju od 1945. do 1959. rekavši da je to bilo teško razdoblje za Hrvate, od kojih su mnogi po završetku 2. svjetskoga rata postali izbjeglice. Biskup Bogović podsjetio je da su saveznici izbjegle Hrvate tada podijelili u tri skupine: »bijele, sive i crne«, od kojih su »crne« teretili za ratne zločine protiv čovječnosti te za izdaju vlastite domovine.

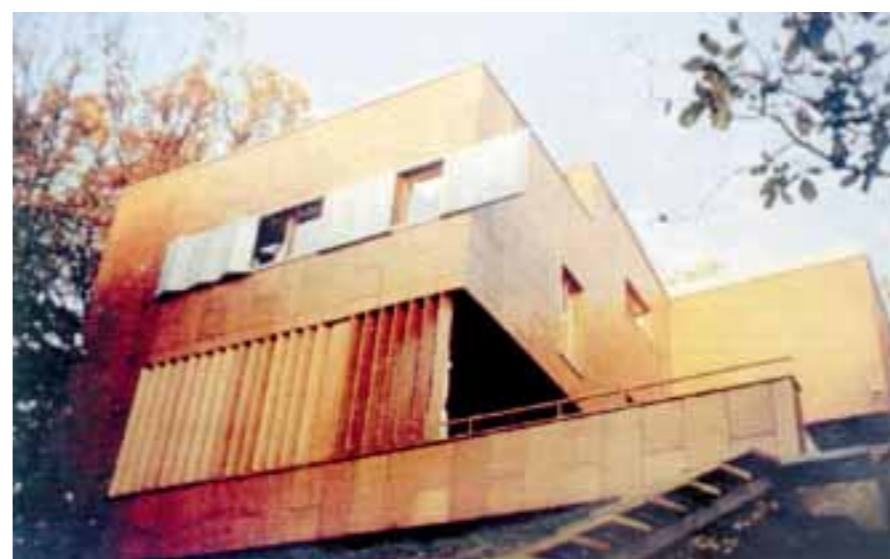
Povjesničar umjetnosti Tonko Maroević podsjetio je na djelovanje umjetnika Ivana Meštrovića, Jure Kljakovića i Ivana Dulčića, koji su u Zavodu ostvarili više vrijednih umjetničkih djela.

Msgr. Jure Bogdan podsjetio je da je Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima svećenički zavod u koji se primaju svećenici koji su po jeziku i podrijetlu Hrvati. Istaknuvši da Zavod ustraje u promicanju živoga smisla Crkve i njezine univerzalnosti, Bogdan je rekao da sada u Zavodu studira 27 svećenika iz više hrvatskih nadbiskupija i biskupija, među kojima je i jedan svećenik-gost, kojemu je jedan od roditelja hrvatskoga podrijetla.

Na predstavljanju su bili i zagrebački nadbiskup msgr. Josip Bozanić, kardinal Franjo Kuharić te predstavnici hrvatskoga političkog i kulturnog života, među kojima i zamjenik premijera i predsjednik Vladine Komisije za odnose s vjerskim zajednicama Goran Granić. (Hina)

Besramno izgorio: Njemački paviljon

Idealno uklopljena u prirodno okruženje: »Vila »Klara«, Studio 3LHD

BAŠTINA – Nestaju antologijski primjerci drvene urbane arhitekture

HRVATSKA ARHITEKTURA U PLAMENU

Hrvati se prema vlastitoj baštini često odnose kao pijani kauboji, a dokaz je sjajna izložba arhitekta Ljubomira Mišćevića »Drvena urbana arhitektura« u galeriji Modulor, podsjetnik na neke od antologijskih građevina hrvatske moderne / Po zakonu vlasnici i nositelji prava odgovorni su za kulturno dobro

ZAGREB, 22. siječnja – Plameni jezici što su ne tako davno sukljali iz Studentskoga centra, pretvorivši ga nakratko u pakao, progutali su jednu od najljepših drvenih konstrukcija u gradu Zagrebu, tzv. Njemački paviljon, Uopće da ne spominjemo kako je završilo staro gradsko kupalište (Babinjak) uz koje su vezani najveći zagrebački sentiment, srećom, očuvani u Golikovu remek-djelu »Tko pjeva zlo ne misli«.

Bio je to žalostan završetak opće nebrige i dokaz da su se Hrvati prema vlastitoj baštini nerijetko ponašali kao pijani kauboji iz »Divlje horde«. Dobro da Zagreb nije od drva, rekli bismo, jer bi davno izgorio. Na zaboravljene vrijednosti građevina od drva upozorava doista izvanredna izložba »Drvena urbana arhitektura« otvorena u maloj, no važnoj trešnjevackoj galeriji »Modulor«.

Strašću arhitekta i dugogodišnjeg predavača na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu, prof. dr. Ljubomir Mišćević u suradnji s likovnom kritičarkom Brankom Hlevnjak odabrao je rijetke sačuvane dokumente o ovom prevažnom segmentu hrvatske arhitekture. Podsjetnik je to na neka od antologijskih vrijednosti hrvatske moderne, koja je, kao što je u svojoj kapitalnoj knjizi pisao dr. Tomislav Premerl, »ravnopravno stajala uz bok europskoj arhitektonskoj avangardi«. Što pokazuje izložba?

Od kuća koje su s vremenom dobile urbano okruženje, a izvorno su projektirane i izvedene kao ljetnikovci ili ladanjske kuće predočena je

slavna »Lovačka kuća« Viktora Kovačića iz 1919. »Fluidnost i lakoća«, pak, bile su odlike nestalog Veslačkog doma »Uskok« na Savi iz 1928. o kojem je njegov tvorac Anton Ulrich sjetno kazao: »To je bio dio mog života u kojem sam provodio mnogo vremena«. Marijan Haberle, pak, 1935. projektirao je Zagrebački zbor, danas Tehnički muzej – jednu od najvećih drvenih građevina sačuvanih danas u Europi, a sada i rijetku za koju se uprava brine, kako ističe Ljubomir Mišćević.

Sreću je imala, doduše iz drugih razloga, tradicijskom slamom prekrivena »Vila Weiss« na Pantovčaku. Nesreću, pak, velebni Francuski paviljon Bernarda Lafaillea, rađen za Međunarodnu gospodarsku izložbu 1938., impresivna građevina još uvijek neizvjesne sudbine! Od obiteljskih drvenih kuća valja izdvojiti one Stjepana Planića na Prekrižju, Drage Galića (Istarska 28) i Lavoslava Horvata (Vijenac 6) te dakako Vjenceslava Richtera, danas ravnopravni dio Muzeja suvremene umjetnosti.

Drago Ibler u suradnji s Dragom Galićem radi antologijsku »Vilu Filipčić« od borovine na Sv. Duhu. Poznati proizvođač drvene građe Drago Filipčić, naime, naručio je tu kuću »kao model i uzorak iz kojega se može vidjeti kako se dadu za siromašnije, odnosno slabije ekonomski građane sagraditi higijenske i zdrave nastambe, za mnogo manje novaca«. Kuća je bila prvotno postavljena kao uzorak na Zanatskoj izložbi na Zagrebačkome zboru, no nikada zbog skupoće nije bila masovno proizvede-

na! Upravo zbog te građevine nastala je i izložba (Mišćević – Hlevnjak), odnosno TV emisija (još 1994.). Bio je to odgovor Kanadanima i Fincima, kako objašnjava prof. dr. Mišćević, koji su još 1995. nudili Hrvatskoj svoje drvene montažne kuće. Izložba je dokaz da je Hrvatska još 1938. imala prototip »montažne drvene kuće«. Spomenimo i Iblerov »Drveni neboder« u Martićevoj, osobita sjeverna pročelja, te da je postojao i tzv. »hrvatski vez« u drvenoj građi vrlo kompliciran izgledom, no ne i izvedbom.

U ovom brzom presjeku tek nekih devastiranih i (rijetko zaštićenih) kuća s izložbe spomenimo i dva suvremena remek-djela – Teniski centar na Tuškancu (1995.–1997.) Branka Kincla i prekrasnu Vilu Klara arhitektonskog studija 3 LHD, što utonula u sljemenske brežuljke dokazuje da je drvo zaista najljepši građevni materijal.

Hrvatska, očito, ne zna čuvati svoju drvenu graditeljsku baštinu, za razliku od susjedne Austrije koja je, kako ističe Branka Hlevnjak, »zaštitila oblike, boje i detalje svojih tradicijskih (alpskih) kuća, tako da se po selima ništa ne smije izgraditi izvan tih oblika«. Na poslijetku, spomenimo da Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara izričito napominje da su »vlasnik i nositelji prava na kulturno dobro te drugi imatelji odgovorni za njegovo stanje«. Više no dovoljno za razmisliti o sudbini tih iznimnih djela.

Marina Tenžera

Zauvijek nestalo: Zagrebačko kupalište na Savi

Europskoga značenja: Tehnički muzej (detalj)

Remek djelo: Hrvatska je još 1938. zahvaljujući Ibleru imala »drvenu montažnu kuću«!

RAZGOVOR – Ivan Faktor, predsjednik HDLU-a u Osijeku

OSIJEKU DOM UMJETNOSTI ZA TISUĆLJEĆE

Budući dom HDLU-a u Osijeku je velik prilog ideji oživljavanja Tvrdre i zamisli da se njezin prostor upiše u Unescov registar spomenika kulture / Posebno treba istaknuti da se nastajanjem doma Osijek svrstava u sam vrh najboljih rješenja likovne situacije u Hrvatskoj. Osim doma u Zagrebu, ne posjeduje ga ni jedan naš drugi grad, kaže Ivan Faktor u povodu početka uređenja umjetničkoga doma u Osijeku

Sredinom prosinca protekle 2001. godine osječko Gradsko poglavstvo i Hrvatsko društvo likovnih umjetnika (HDLU) Osijek potpisali su sporazum o dodjeli prostora tom Društvu u četvrti Tvrdre. Tom je prigodom multimedijski umjetnik i predsjednik HDLU-a Ivan Faktor sa zadovoljstvom primijetio: »Osječko HDLU zbrinuto je za ovo tisućljeće!«

Provedbom sporazuma započinje zapravo novo poglavlje u radu i djelovanju Društva, koje sada broji 32 člana, uglavnom akademskih umjetnika, a sljednik je Društva književnika i umjetnika osnovanog u Osijeku 1920. godine. Još 1999. godine krenuli su u akciju ostvarenja njihova osnovnog cilja – dom HDLU-a. O tome razgovaramo s Ivanom Faktorom, koji objašnjava:

– Postojao je problem izložbenog odnosno galerijskog prostora u gradu, a s obzirom na to da osim profesionalnog djelovanja Galerije likovnih umjetnosti i izložbenog prostora Galerije Waldinger ne postoji isti takav za predstavljanje najnovije suvremene umjetnosti, bilo je potrebno pronaći mjesto za prezentiranje osječke likovne scene. Uzor za dom HDLU-a je već postojeći u Zagrebu u sklopu kojeg je veliki izložbeni prostor, a ujedno djeluje i kao cehovska udruga.

● Je li odmah istaknuta orijentacija prema Tvrdri?

– Započeli smo razgovor s osječkim Poglavarstvom, koje je vlasnik prostora u gradu, i nismo se htjeli orijentirati isključivo na Tvrdru, već smo jednostavno tražili prostore. Na koncu smo se ipak vratili Tvrdri jer to je najjednostavnije rješenje. Riječ je o spomeniku nulte katego-

rije i jedino je tako moguće spojiti dvije stvari: prostor, odnosno dom HDLU-a sa zaštitom spomenika kulture, odnosno dobivanjem sredstava od Ministarstva.

U bastionu radionice uz izložbeni prostor

● Kako izgleda sadašnji prostor na kojem će izniknuti dom HDLU-a?

– Nalazi se u istočnom dijelu Prvoga bastiona, veličine 1.300 četvornih metara, a zahvaljujući Konzervatorskom odjelu Ministarstva kulture u Osijeku izvršeni smo u program zaštitnih radova za 2002. godinu, čime je usvojena namjena toga prostora. To su, naime, bili glavni preduvjeti da Ministarstvo prihvati namjenu prostora i, što je logičan slijed onoga što se predviđa, odnosno što već postoji – restauratorske radionice. Logično je bilo da nastava budu umjetničke radionice plus izložbeni prostor i to je tada jedna zaokružena cjelina.

● U kojem je prostoru do sada Društvo djelovalo?

– Nemamo neki veći prostor osim ateljea koji se nalazi u Svodovima b.b. u Tvrdri i to nam je na neki način službena adresa. Također imamo i nekoliko ateljea u samome gradu.

● Jesu li osigurana sredstva za početak uređenja?

– Da, Konzervatorski odjel za zaštitu spomenika Ministarstva kulture osigurao je 3,5 milijuna kuna. Mislim da će to biti dovoljno za zaštitne radove kako bi se objekt doveo u funkciju, ali naravno i poslije toga trebat će osigurati opremu. U ovom trenutku stanje prostora jednako je kao i u vrijeme prije 11 godina, kada ga je tzv. JNA napustila. To znači

da je u užasnom stanju, iako su zaštitni radovi započeli prošle godine. Sanirani su bedemi, a sada dolazi dio koji će biti usmjeren na izolacije, podove, stropove, vodu, struju, grijanje, dakle, sve instalacije.

● Što je predviđeno u konačnici zgrade doma HDLU-a?

– Riječ je o uistinu velikom prostoru, a predviđene su grafička radionica, kiparska radionica i ljevaonica, multimedijska radionica, spremišta i skladišta za umjetnine te jedan zajednički prostor uz veliki izložbeni odnosno galeriju Kazamat koja bi imala mogućnost pregradivanja.

Otvorenje moguće već na ljeto

● Prostor spomenute galerije na neki način već je u funkciji?

– Kazamat sada funkcionira u dijelu koji smo dobili privremeno do uređenja doma HDLU-a od Hrvatskog restauratorskog zavoda. Na taj način možemo ostvariti svoje programe, inače financirane od Ministarstva kulture. Kada je riječ o prostoru doma, konzervatori su nam obećali da će radovi biti završeni do ljeta i tada možemo očekivati veliko otvorenje. Osim tih radova potrebno je ustrojiti cjelokupni dom, a to znači i pitanje opreme za radionice, dakle, cjelovito interijerno rješenje s tehnikom. Trenutačno raspoložemo opremom za grafičku radionicu.

● Činjenica je da se prostor buduće zgrade doma savršeno uklapa u plan oživljavanja Tvrdre?

– To je svakako jedan veliki prilog ideji oživljavanja Tvrdre i zamisli da se njezin prostor upiše u Unescov registar spomenika kulture. Zbog toga se i radi oko ulaganja u ovaj

proces, a sadržaji poput doma idealno se povezuju s tom idejom. Posebno treba istaknuti da se nastajanjem doma Osijek svrstava u sam vrh najboljih rješenja likovne situacije u Hrvatskoj. Osim doma u Zagrebu, ne posjeduje ga ni jedan naš drugi grad.

Ustroj radionice, što je posebno zanimljivo, bit će neka vrsta likovne akademije prije same akademije, a naša ideja je uspostaviti kontakt s Likovnom akademijom u Zagrebu kako bi se dio programa, koji obično završava negdje na moru, ostvario u našim radionicama. Na koncu treba istaknuti da one neće biti zatvorenoga tipa, te se u tom smislu planiraju obrazovni programi za građanstvo.

● Zaostaje li Osijek za umjetničkim kretanjima u odnosu na druge sredine?

– Osijek uopće ne zaostaje za suvremenim likovnim kretanjima u Hrvatskoj pa tako ni Europi. Imamo velik raspon interesa naših članova, a brojna imena govore o postojanju različitih interesa i likovnih opredjeljenja. Navest ću samo neke – Davor Vranković, čiji su radovi otkupljeni za Muzej moderne umjetnosti u New Yorku, Krunoslav Stipešević, koji djeluje u Düsseldorfu, te Boro Ivandić u Berlinu, mladi umjetnici Domagoj Sušac, Boris Šincek i Antun Božičević, koji su već izlagali i vani kao studenti. Potom tu je i srednji naraštaj kvalitetnih umjetnika čak i profesora s Akademije Josip Kalebić, zatim mr. grafike Branimir David Kusik i kipar Marjan Sušac, koji je jedan od najboljih kipara u ovome području.

Snježana Čanić Divić

Ivan Faktor: Povezujemo uređenje doma HDLU-a sa zaštitom spomenika kulture

Ovdje će se urediti dom HDLU-a: Prvi bastion u Tvrdri

Foto:Vjesnik/Ana Oblak